

KONKURENTSIVÕIME 2.0

Raport Eesti ärikeskkonna konkurentsivõime kasvatamiseks tehtud ettepanekutest

Sissejuhatuseks

Valitsuse tegevuseesmärgid aastateks 2015-2019 on sõnastatud Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kokkuleppes valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi põhialuste kohta. Valitsuse tegevuskava ja -programmi¹ üheks oluliseks eesmärgiks on Eesti majanduskasvu edendamine ja rahva jõukuse kasvatamine. Valitsuse tegevusprogrammi punkt 8.29 loetleb erinevaid tegevusi ettevõtluskeskkonna arendamiseks, sooviga luua Eestist atraktiivne majanduspiirkond.

Justiitsministeeriumis on valminud tegevuskava ettevõtlusalase õiguskeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime parandamiseks, mis on üldsusele ka tuntud kui Ettevõtja õigus 2. Nimetatud tegevuskava hõlmas ülevaadet valdkondadest, mis vajasis Justiitsministeeriumi hinnangul muudatusi või põhjalikumaid reforme: avaliku õiguse valdkonnas majandushaldusõiguse eriosa, avalik ühingu- ja konkurentsivõime, riigihankeõigus, maksud ja teised riiklikud koormised, arvestuspoliitika, andmete esitamine ja registripõhine statistika ning eraõiguse valdkonnas ühinguõigus, ärireister ja ettevõtjaportaali, intellektuaalse omandi õigus, maksejõuetusõigus, vahekohtutele kvaliteeti tagavate kriteeriumide loomine, kindlustusõigus ja üürilepingud. Lisaks pidas Justiitsministeerium oluliseks osaks konkurentsivõimelisema ärikeskkonna tagamiseks ka õigusloome kvaliteeti.

Tegevuskava realiseerimiseks kutsus justiitsminister kokku juhtgrupi, mis koosnes ettevõtjatest ning neid koondavatest organisatsioonidest ja ühendustest, eesmärgiga kaardistada ettevõtlust takistavad ja kõige enam muutmist vajavad valdkonnad või teha ettepanekud riigipoolseteks tegevusteks, millega saaks soodustada ettevõtlust ja elavdada majanduselu. Juhtgrupi liikmeteks olid Marko Udras Eesti Kaubandus-Tööstuskojast, Piret Treiberg Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist, Lemmi Oro ja Kristel Mesilane Rahandusministeeriumist, Kristi Hunt Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonist, Toomas Tamsar Eesti Töandjate Keskkonnast, Valter Võhma Teenusmajanduse Kojast, Riho Roopõld Eesti Pangaliidust ning Karin Madisson Eesti Advokaadidest. Vastavasisuline kutse juhtgrupi töös osaleda edastati ka Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele ja Eesti Arengufondile, kes aga juhtgrupi töös sisuliselt ei osalenud.

Maailmapanga hinnangul² on maailma majanduskasv ebaühtlane ja ebakindel ning Eesti positsioon sisemajanduse kogutoodangu kasvu osas nõrk. Eesti majandus on Konjunktuuriinstituudi raporti³

¹ <https://valitsus.ee/et/valitsuse-tegevusprogramm>

² <http://data.worldbank.org/country/estonia>

³ http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2015/02/Eesti-konkurentsiv%C3%B5ime_Josing.pdf

kohaselt erinevates rahvusvahelistes ettevõtete konkurentsivõime edetabelites 29.-30 kohal, veidi parem positsioon on meil *Doing Business* edetabelis, kus Eesti hoiab 17.kohta.

Eesti majanduse väljavaateid iseloomustab Eesti Panga hinnangul⁴ väike välisnõudluse kasv, võimalik sisetarbimise vähenemine ning palgakasvu aeglustumine tootlikkuse alanemise tõttu. Samas tõdeb Eesti Pank, et potentsiaalne SKT kasv võiks olla kuni 4%, mis tuleb suuremast tootlikkusest ja tööhõivest ning investeringutest.

Käesolevas raportis on tehtud rida ettepanekuid, mille elluviimisel saavutab Eesti parema konkurentsivõime. Ettepanekuid analüüsid sai selgeks, et riigi konkurentsivõime on ülesanne, mille realiseerimiseks tuleb luua ka horisontaalne koordinatsioonikeskkond, sest ettepanekute realiseerimiseks on vajalik mitme valitsusasutuse samaaegne tegutsemine. Vastasel juhul on keeruline tõenduspõhiselt realiseerida ettevõtjate poolt tehtud ettepanekuid konkurentsivõime tõstmiseks. Riigi tegevuste vähest koordineeritust on välja toonud nii OECD riigivalitsemise raport, kui ka Riigikontrolli ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilitamisest 2014.-2015. aastal.

Riigi konkurentsivõimet tuleb käsitleda laiapidse poliitikavaldkonnana, sarnaselt riigi julgeolekuga. Justiitsministri nõukoda tegi ettepaneku luua peaministri eesistumisel konkurentsivõime komisjon ning leppida kokku eraldi tegevuskava eesmärkide elluviimiseks. Riigi poliitilisi otsuseid tuleb hinnata tõenduspõhiselt konkurentsivõime aspektist. Vaid horisontaalne laiapidne panustamine konkurentsivõime poliitikasse annab lähema 36 kuu perspektiivis edueelduse. Riigi otsused konkurentsivõime kasvatamiseks mõjutavad positiivselt SKP kasvu. Välisnõudluse ja sisetarbimise kõrval peab riik mõtestatult tegelema rahvusvahelise konkurentsivõime kasvuga.

Eesmärk

Eesti majanduskasvu võtmeks on edenemine ülemaailmses väärtusahelas – Eestis tehtu ja loodu peab muutuma oluliselt väärtuslikumaks ja konkurentsivõimelisemaks. Töö tootlikkus ja hind peab kasvama – vaid sellisel juhul saavad kasvada ettevõtlustulu ja palgad. Prioriteetseks on just inimeste sissetulekute kasv, mis pikemas perspektiivis tagab ka avalike teenuste osutamiseks vajalike vahendite piisavuse⁵.

Riigi ülesanne on motiveerida oma tegevusega ühiskonda jõukust juurde looma. Riik panustab majanduskasvu atraktiivse ja usaldusväärse keskkonna loomisega: hariduse, teaduse ja kultuuri arendamisega, tööturupoliitika, taristu-, IT-, energia- ja transpordipoliitika, õiguspoliitika ja majandusdiplomaatiaga. Kõiki riigi ja kohalike omavalitsuste poolt ettevõetavaid samme, mis mõjutavad majanduskeskkonda, tuleb hinnata nende mõju alusel Eesti rahvusvahelisele konkurentsivõimele⁶. Riigi

⁴ <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/eesti-konkurentsivoime-ulevaade/2015/eesti-konkurentsivoime-ulevaade-2015>

⁵ <https://valitsus.ee/et/eesmargid-tegevused/konkurentsivoimeline-majanduskeskkond>

⁶ Samas.

ülesanne on minimaalselt sekkuda ettevõtja tegevusse regulatiivsete piirangutega, tagades samal ajal stabiilse õiguskeskkonna, mis võimaldab ettevõtjal tegutseda. Riigi suur vastutus, mis võimaldab seda keskkonda rahastada, on elujõuline riigieelarve, stabiilne maksusüsteem, võimalikult madal ning majanduslikult mõistlikult jaotuv maksukoormus. Maksukoormuse alandamine ning teised konkurentsivõimet tõstvad meetmed peavad sõltuma eelarve struktuurse ülejäägi suurusest⁷. Riigi konkurentsivõime sõltub seega majanduse arengust. Hoolimata sellest, et 2015. aastal on majandusaktiivsus Euroopa Liidus hakanud taastuma, on Eestis majandusosalus langenud. See eristab meid nii lähimatest naabritest kui ka üldistest trendidest Euroopas⁸. Rahandusministeeriumi prognoosi järgi kasvab Eesti majandus 2015. aastal 1,7 protsenti ja 2016. aastal 2,6 protsenti⁹.

Majanduskasvu tõus ei too kasu mitte ainult riigile kui sellisele, vaid eelkõige selle elanikele. Elanike rikkus ja tootlikkuse suurendamine saab võimalikuks läbi tehnoloogilise arengu ja teadmispõhise ettevõtluse, ettevõtlust soosiva ärikeskkonna, s.h maksupoliitika ning inimvara kvaliteedi ehk ettevõtjate ja töötajate teadmiste ja oskuste abil¹⁰. Aitamaks kaasa Euroopa majanduse konkurentsivõime kasvule ning veelgi edendada Eesti positsiooni, on valitsus astunud ka hulgaliselt samme, määratledes meetmed selle eesmärgi saavutamiseks¹¹.

Üheks oluliseks osaks konkurentsivõimelise ärikeskkonna loomisel on õiguslik keskkond. Konkurentsivõime põhineb suures osas aktiivsetel ettevõtetel, mis tegutsevad avatud ja konkureerivatel turgudel ning mida toetab halduskoormuse vähendamisele ning ettevõtluse parendamisele ja kasvule suunatud regulatiivne keskkond. Selle eelduseks on selge, ent piisavalt paindlik regulatsioon, mis ei koormaks ettevõtjat ei ebamõistlike kohustuste ega ka ebamõistliku halduskoormusega.

Eeltoodut arvesse võttes, oligi juhtgrupi eesmärgiks selgitada välja ettevõtlust takistavad ja kõige enam muutmist vajavad valdkonnad ning teha ettepanekuid, kuidas saaks riik soodustada ettevõtlust ja elavdada majanduselu. Juhtgrupi töö on loogiline jätk tegevuskavale ettevõtlusalase õiguskeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime parandamiseks. Juhtgrupi tegevuse tulemusel esitatud ettepanekud koondas Justiitsministeerium nelja erinevasse kategooriasse, lähtudes eesmärgina määratletud märksõnadest:

1. paindlikud töösuhted;
2. kaasaegne maksukeskkond;
3. optimaalne halduskoormus;
4. ettevõtlust toetav õiguskeskkond.

⁷ Samas.

⁸ Rahandusministeeriumi 2015.a suvine majandusprognoos. Kokkuvõte. Lk 1. Kättesaadav aadressil: <http://www.fin.ee/public/pildid/prognoos-suvi-2015-kokkuvote.pdf>

⁹ <http://www.kaupmeesteliit.ee/et/uudised/3925-eesti-majanduskasvu-veab-tarbimine>

¹⁰ Valimised 2015. Teemapaber majanduse kasvupotentsiaalid. Poliitikauuringute Keskus Praxis. Lk 8. Kättesaadav aadressil: <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/02/teemapaber-majandusest.pdf>

¹¹ Lähemalt: <https://valitsus.ee/et/valitsuse-tegevusprogramm>

I Paindlikud töösuhted

Konkurentsivõimelise ärikeskkonna üheks eelduseks on kahtlemata paindlike töösuhete võimalikkus. Selle saab tagada ühelt poolt õigusliku regulatsiooniga, võttes arvesse moodsa ärikeskkonna vajadusi ning teiselt poolt kindlustada töötajate sotsiaalne turvalisus. Mida paindlikum on tööturg ja seda reguleeriv õigus, seda väiksem on üldine tööpuudus ja suurem majanduskasv. Nii nagu vajab ülevaatamist töölepinguseadus, et osapooltele oleks tagatud võimalus kasutada moodsaid töötegemise võimalusi, vajab kaasajastamist ka töötute tööturule naasmist ja seal püsimist soodustav süsteem.

Siseministeeriumi andmete kohaselt on seatud eesmärgiks, et aastatel 2013-2019 peaks Eestisse elama ja töötama asuma keskmiselt 3400 spetsialisti aastas. Ehkki astutud on üksikuid samme¹², puudub aga koordineeritud tegevus selle eesmärgi saavutamiseks. *World Economic Forumi* koostatud 2013.-2014. aasta konkurentsivõime aruandes¹³ on Eesti peamise probleemina esile toodud haritud tööjõu mittevastavus tööturu nõudmistele, mis lähemas perspektiivis survestab ettevõtteid veelgi enam otsima sobivaid töötajaid välisriikidest. Teisalt on Eesti võimekust talente hoida ja riiki meelitada hinnatud madalaks, määrates Eesti positsiooni naaberriikide omast oluliselt kehvemaks.

Töölepinguseadus tuleb muuta paindlikumaks, et soodustada töösuhteid, mis rahuldaks nn. Y-generatsiooni, välisõppejõudude, välistööjõu, osalise ajaga töötajate, väikesi lapsi kasvatavate isikute, õpilaste, erivajadustega isikute, pikaajalist töölt eemal olekut vajavate isikute jt võimalusi töötada vastavalt tööandja ja töötaja kokkulepetele. Paindlike töösuhete võimaluste analüüsimisel on märksõnadeks: kaugtöö, renditöö, summeeritud tööajaga tööajakava, vabakutselised teenuseosutajad, null-töötundidega töölepingud, töökohtade ja töötajate jagamine, IKT-põhine mobiilne töö jms. Tähelepanu tuleks pöörata ka noorte tööhõive tõhustamisele, töötukassa koolituste süsteemile ning täiendkoolituse süsteemile, et tagada motiveeritud ja efektiivse tööjõu tööturule sisenemine ja seal püsimine.

II Kaasaegne maksukeskkond

Atraktiivne maksukeskkond on konkurentsivõimelise ärikeskkonna üks märkimisväärsemaid teemasid. Rahvusvahelises konkurentsivõimelises püsimiseks vajab Eesti ajaga kaasaskäivat ja ettevõtjasõbralikku maksusüsteemi, mis soodustab hõive ja lisandväärtuse kasvatamist. Riigi maksukeskkond ning tööjõu kättesaadavus mõjutavad olulisel määral ettevõtete pikemaajalisi plaane, kus ja kuidas äritegevust laiendada, kapitali kasutada ning organisatsiooni üles ehitada. Riigi seisukohalt vaadatuna toodab kõige rohkem maksutulu ja samas kõige väiksema kahjuga majandusele laiapõhjaline, s.t igas valdkonnas kõigi turuosaliste jaoks mõistlike maksudega maksusüsteem.

¹² Work in Estonia – välisspetsialistide Eestisse kaasamise tegevuskava 2015–2016. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. https://www.mkm.ee/sites/default/files/work_in_estonia_tegevuskava.pdf

¹³ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

Eesti ettevõtluskeskkonda peetakse üldjuhul võrdluses teiste riikidega pigem soodsate hulka kuuluvaks. Näiteks Maaailmapanga ja PwC teostatud maksukeskkondade uuringute põhjal on Eesti tänavuaastases tabelis tõusnud nelja koha võrra võrreldes eelmise aastaga¹⁴. See ei peaks aga tähendama seda, et maksusüsteemi ettevõtjasõbralikumad muudatused ei peaks enam olema prioriteet. Vastupidi, muudatused seadusandluses, millega stimuleerida majandusarengut, on jätkuvalt vajalikud. Maksukeskkonna edendamine julgustab ettevõtjaid investeerima oma äride arendamisse ning aitab pikemas perspektiivis kaasa Eesti majandusarengule.

III Optimaalne halduskoormus

On selge, et riigi poolt ettevõtjale pandud kohustuste täitmine toob endaga kaasa ettevõtja aja ja raha kulu. Ettevõtja halduskulude vähendamine on juba uuendatud Lissaboni strateegiaga määratletud eesmärkide seas olulisel kohal¹⁵. Ebamõistlik halduskoormus kasvatab ettevõtja kulusid ning on ka saavutava eesmärgi osas proportsionaalsuse aspektist küsitava väärtusega. See tähendab seda, et iga konkreetse kohustuse kehtestamisele peab eelnema õiguslike mõjude analüüs ning selge ja arusaadav põhjendus kohustuse kehtestamise vajaduse ja kaasneva halduskoormuse kohta.

Halduskoormuse vähendamise üheks võimaluseks on riigi kogutud ja erinevates andmebaasides sisalduvate andmete riskasutamine, pidades seejuures ennekõike silmas ettevõtjate töö vähendamise eesmärki. Tähtsaimateks märksõnadeks on e-keskkond ja digitaliseerimine – riik peaks erinevate regulatsioonide väljatöötamisel kasutama moodsaid vahendeid, kui see on lähtuvalt sisust võimalik.

Majandus- ja taristuminister, ettevõtlusminister, rahandusminister ja riigihaldusminister on ühispöördumisega kutsunud ettevõtlusorganisatsioone tegema ettepanekuid, kuidas vähendada halduskoormust. Majandus- ja taristuministri algatusel, nelja ministri koostöös veetaval halduskoormuse vähendamise projektil ehk nullbürookraatial on kaks põhisuunda: riigile esitatava aruandlusvajaduse kriitiline ülevaatus ning ettevõtjate halduskoormuse vähendamine andmeedastuse kaudu.¹⁶

Erinevus käesolevas raportis kajastatud teema ja nn nullbürookraatia vahel on ennekõike detailsusastmes – nullbürookraatia eesmärgiks on realiseerida väga konkreetsed ettepanekud, mis puudutavad ettevõtja halduskoormuse vähendamist. Konkurentsivõimelisema ärikeskkonna projekti eesmärk on laiem ja kantud ideest muuta ärikeskkond atraktiivsemaks laiemalt.

IV Ettevõtlust toetav õiguskeskkond

Selge, piisavalt paindlik ja õigussuhte osaliste õigusi tagava materiaalõigusliku regulatsiooni olemasolu on konkurentsivõimelise ärikeskkonna edukuse üks tagatise. Riigi kehtestatud regulatsioonist sõltub, kuivõrd efektiivselt ja lihtsalt saab ettevõtja oma äritegevust alustada ja korraldada ning lahendada ka selle käigus tekkinud õiguslikud probleemid.

¹⁴ http://www.pwc.com/ee/et/press/assets/pressiteated/press_release_20112014.html

¹⁵ Vt nt http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/ces40-2008_et.pdf

¹⁶ <https://www.mkm.ee/et/uudised/nullbuokraatia-elluviimiseks-oodatakse-ettevotjate-ettepanekuid>

Teadmistepõhiste õiguspoliitiliste otsuste tegemiseks tuleb hinnata nii kehtivat olukorda kui ka soovitatavate tulemuste saavutamist ehk seaduse mõju. Selleks tuleb õigusloome kujundamisse kaasata huvirühmi ja koguda otsuste tegemiseks vajalikke andmeid. Seega ei piisa vaid õiguskorra heast tundmisest, vaid regulatsioonide taga peituvaid mõjusid tuleb laiemalt hinnata. Seetõttu peavad kõik õigusloome protsessis osalejad, sh Riigikogu ja ministriumid, panustama õigusloome kvaliteeti. Justiitsministeerium täiendavat kontrolli tegeva asutusena peab hea seisma selle eest, et õigusloome protsessis järgitaks kõiki nõudeid.

Tugev ja piisavalt paindlik õiguslik regulatsioon on konkurentsivõimelise ärikeskkonna toimimise eelduseks. Kõrge kvaliteedi õiguslikule regulatsioonile peab aga tagama riik. Riik, ent ka kohalik omavalitsus peavad leidma viisi, et väljatöötatavad õigusaktid reguleerivad olukordi ja suhteid, mis tõesti seda vajavad.

Vähem regulatsioone on muutumas eesmärgiks ja väärtuseks omaette. Parem õigusloome – see tähendab majanduslike mõjude hindamist uute regulatsioonide väljatöötamisel. Justiitsministeeriumi eestvedamisel on välja töötatud õigusloome vähendamise kava, mille eesmärkideks on:

- 1) vähendada õigusloome mahtu ja bürokraatiat;
- 2) kehtestada põhjalikumalt läbimõeldud reegleid;
- 3) arvestada õiguse kujundamisel sellega kaasnevat mõju ja huvirühmade seisukohti;
- 4) vähendada Eesti ja EL-i õigusega kaasnevat ettevõtjate ja kodanike halduskoormust.¹⁷

Juhtgrupi ettepanekud

Juhtgrupi tegevuse käigus said liikmed muu hulgas ülesandeks markeerida nende hinnangul prioriteetsemad küsimused. Määratletud prioriteetid ning nendele teiste liikmete poolt väljendatud toetuste põhjal koostas Justiitsministeerium nn süstematiseeritud pingerea kõige olulisematest ja esmajärjekorras tähelepanu ja lahendamist vajavatest ettepanekutest. Juhtgrupi tehtud töö osas ülevaatlikkuse suurendamiseks on raportile lisatud detailne tabel kõigist tehtud ettepanekutest. Iga ettepaneku järele on märgitud ka selle esitanud ja seda toetanud juhtgrupi liige.

Tehtud ettepanekute kohta on oma arvamuse andnud ka Justiitsministeeriumi juures tegutsev justiitsministri õigusloome nõukoda, kes leidis, et raportis märgitud tegevuste tegelikuks realiseerimiseks tuleb esile tuua kuni kümme olulisemat. See tegevus omakorda ei tohiks nõukoja hinnangul aga endaga kaasa tuua õigusloome märgatavat kasvu või asendustegevust – eesmärk on saavutada minimaalse õigusloome kaudu maksimaalne tulemus halduskoormuse vähendamine. Nõukoja seisukohast lähtuvalt ja juhtgrupi liikmete toetushääle enamusele tuginedes, markeeris

¹⁷ Ülevaade kavast: <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/oigusloome-mahu-vahendamise-kava>

Kava ise: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/oigusloome_mahu_vahendamise_kava_.pdf

Justiitsministeerium 10 teemat ja põhimõtet, mis on piisavalt olulised ja mille ellu viimine või järgimine riigi tegevuses aitab kindlalt kaasa Eesti ärikeskkonna konkurentsivõimelisemaks muutmisele.

1. Ühinguõiguse kaasajastamine. Ühingute juhtimine, ühinguga suhtlemine ja ühingu sisesed õigussuhted peavad vastama kaasaegsele ettevõtlusele.
2. Tööjõumaksustamine peab toetama kaasaegset ettevõtlust. Sotsiaalmaksu tasumine peab olema paindlikumalt reguleeritud (miinimum ja maksimummäära kehtestamine). Kaotada tuleb töötajate töökohta transportimiseks ning neile tehtud tervishoiu- ja spordikulude erisoodustusmaks.
3. Tõhus maksejõuetusõigus, mis toetab ettevõtete saneerimist ja elule aitamist, vähendab raugemiste arvu ja tagab võlausaldajatele investeringute tagasisaamise.
4. Ettevõtjate halduskoormuse vähendamine ja lihtsam asjaajamine läbi e-keskkonna uudsete lahenduste. Avalikud teenused ja aruandlus peab olema digitaliseeritud, ettevõtete aruandlus tuleb lihtsustada läbi eeltäitmise. Uute aruandluskohustuste lisamisel peab riik pakkuma ka vabavarana tehnilisi lahendusi kohustuse täitmiseks. Ettevõtjaportaali kui ühtse kontaktpunkti võimalusi tuleb pidevalt kaasajastada.
5. Tööõiguse kaasajastamine. Töölepinguseadus peab toetama kaasaegseid töövorme nagu kaugtöö, renditöö, projektipõhised töökohad, osajaline töö jne. Samuti tuleb muuta tööohutuse ja töökeskkonna ning töö- ja puhkeaja nõuete järgimise nõudeid. Noorte tööturul osalemise võimalusi tuleb laiendada ja piiranguid leevendada võimaldades tööaja osas paindlikke kokkuleppeid.
6. Ebamõistlikult koormava riikliku järelevalve regulatsiooni teostamise vajaduse kriitiline hindamine ja normide kaasajastamine. Riigi sekkumine ettevõtlusesse peab olema vältimatult vajalik ning selle teostamine ei tohi toimuda ettevõtja kulul.
7. Parem õigusloome, kus on tagatud õigusnormide õigusselgus, uue regulatsiooni vajaduse kriitiline hindamine ja õiguslike mõjude parem analüüs;
8. Ettevõtjasõbralikum riigihanke menetlus, mis toetab innovaatilisust, vähendab ettevõtja halduskoormust hangetel osalemiseks ning toetab VKE-de paremat osalemist hangetel.
9. Töötute kaitse ja tugi tööturule naasmisel. Töötukassa täienduskoolitused ja ümberõppe võimalused peavad vastama turu vajadustele ning aitama kaasa töötute kvalifikatsiooni tõstmisele. Tööandjaid tuleb motiveerida pikaajalisi töötuid tööle võtma, tagades töötutele katseajal riigipoolse toe.
10. Ettevõtluskeskkonna turvalisuse küsimused: majanduskuritegude uurimisel tuleb tagada õiguskaitseasutuste parem võimekus.

Juhtgrupp esitas kokku üle 120 erineva detailsusastmega ettepaneku ärikeskkonna konkurentsivõimelisemaks muutmiseks. Siinkohal on süstematiseeritult ära toodud ettepanekud, mille elluviimist toetas juhtgrupi enamus. Ettepanekud on süstematiseeritud temaatiliselt ning iga ettepaneku juures on sulgudes märgitud juhtgrupi liikmed, kes ettepanekut toetasid.

Tööhõive ja tööõigus

1. tuleb tegeleda noorte tööhõive probleemidega. Tööturul osalemise võimalused on piiratud või liiga ranged. Alaealiste tööd reguleerivaid piiranguid tuleb leevendada – tööõiguse normid peavad soodustama noortel tööharjumuse tekkimist (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Tööandjate Keskliit, Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakond ainult, Eesti Advokatuur, EVEA, Eesti Pangaliit, Teenusmajanduse Koda*);
2. töölepingu seadust tuleks täiendada kaugtöö regulatsiooniga selliselt, et kaugtöö korral lasub vastutus tööohutuse ja töökeskkonna ning töö- ja puhkeaja nõuete järgimise eest töötajal, mitte tööandjal. Töölepingu seadus ainult viitab kaugtöö võimalusele, kuid töölepingu seadus ega teised seadused (töötervishoiu ja tööohutuse seadus) ei näe ette erisusi tööandja kohustustest ega vastutusest. Olukorras, kus töötaja teeb tööd kaugtööna, puudub tööandjal mõistlik võimalus nii töötingimuste kui töö- ja puhkeaja kontrollimiseks ja tagamiseks. Tööandja vastutus asjaolude eest, mis pole tema kontrolli all, võib vähendada tööandjate valmidust rakendada paindlikke töösuhteid (*Eesti Pangaliit, Eesti Advokatuur, Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, EVEA, Teenusmajanduse Koda*);
3. tuleb üle vaadata töötute toetamise süsteem ja tagada, et see motiveeriks tööturule naasmist. Tuleb laiendada Töötukassast hüvitiste saamiseks õigustatud isikute ja juhtude ringi, näiteks peaks olema õigus saada hüvitist juhatuse liikmel ja juhul, kui töösuhte lõppeb poolte kokkuleppel või töölepingu erakorralisel ülesütlemisel terviseseisundi või perekondlike kohustuste tõttu. Erinevate kategooriate puhul võib kehtestada erinevad määrad, kuid see ei tohiks endaga kaasa tuua töötuskindlustusmaksemäära suurenemist võrreldes kehtiva määraga (*Eesti Advokatuur, EVEA, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond, Eesti Tööandjate Keskliit, Teenusmajanduse Koda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*);
4. tuleb suurendada tööandjate motivatsiooni töötute tööle võtmiseks, s.h säilitada pikem katseaja võimalus, mille jooksul töötu ei kaota töötu staatust. Samuti on ebamõistlik, et töötajal säilib õigus töötuskindlustushüvitisele vaid juhul, kui töötaja tervise tõttu ütleb töölepingu üles tööandja (töölepingu seaduse § 88 lg 1 p 1), mitte aga siis, kui seda teeb töötaja ise (töölepingu seaduse § 91 lg 3). Kehtiv regulatsioon olemasoleval kujul soodustab töölepingute ülesütlemisi näilikel alustel ja kunstlike dokumentide loomist (*Eesti Advokatuur, EVEA, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond, Eesti Tööandjate Keskliit, Teenusmajanduse Koda*);
5. Töötukassa koolitused ei ole sünkroonis tööturuga. Kogu süsteemi ülalpidamine on kulukas, kuid süsteem ei ole piisavalt efektiivne, et töötuid uuesti tööle aidata (*Eesti Advokatuur, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond, Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);

6. tööohutuse ja tervishoiu regulatsioonid tuleks üle vaadata, et lihtsustada regulatsioonidest tulenevate nõuete täitmist ettevõtjate jaoks ning kaotada nõuded, mis on ebamõistlikud. Regulatsioonide ülevaatamise puhul tuleb arvesse võtta asjaolu, et tehnoloogia ja tööprotsesside arenemise tulemusena on mitmed tegevused muutunud aja jooksul märkimisväärselt ohutumaks - nt arvuti ekraani mõju silmadele ei ole sama, mis 20 aastat tagasi (Eesti Advokatuur, *Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Tööandjate Keskliit, EVEA, Teenusmajanduse Koda*).

Ühe konkreetse ettepanekuna tööohutuse ja tervishoiu regulatsioonide ülevaatamisel saab välja tuua, et töövõimetuslehe alustamine ja arsti poolt esmane prognoositav kestus peab olema koheselt nähtav tööandjale, et tal oleks võimalik oma tööd paremini korraldada ning et vältida kuritarvitamisi töötajate poolt. Samuti tuleb sisse viia süsteem, et tööandjat teavitatakse, kui ettevõtja suhtes on lisatud uus töövõimetusleht, mis vajab kinnitamist (*Eesti Advokatuur, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit*);

7. töölepingu seaduses tuleb ette näha võimalus leppida tööaeg kokku tundide arvu vahemikuna (nt 20-30 tundi nädalas) ning kohaldada summeeritud tööaega tööajakava koostamise kohustuseta, et soodustada töötamise ja õppimise ühitamist. Õppurid (üliõpilased) soovivad sageli õppimise kõrvalt töötada, kusjuures tundide arv, kui palju nad saavad töötada, võib erineda nädalate või kuude lõikes, sõltudes koormusest koolis. Seega vajavad nad tööaja osas suurt paindlikkust. Tööandjad on sageli valmis sellist paindlikkust võimaldama, kuid töölepingu seadus ei loo selleks seaduslikke võimalusi. Kuigi töölepingu seadus ei sätesta otseselt keeldu leppida tööaeg kokku tundide arvu vahemikuna, ei näe ta ette ka sellist võimalust ning järelevalveasutuse seisukoht on, et tööaja tundide arv vahemikuna ei ole lubatav. Kui töötajale kohaldatakse summeeritud tööaega, mille puhul võib töötundide arv päeviti erineda, on tööandjal kohustus koostada tööajakava, kuid kirjeldatud juhtudel ei olene töötaja töötamise aeg mitte tööandja, vaid töötaja soovist, ega ole sageli ka piisavalt pikalt ette teada. Suurem paindlikkus vastaks eeskätt õppivate töötajate huvidele ja teeks tööandjatele võimalikuks neile soovitud paindlikkust lubada (*Eesti Advokatuur, Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, EVEA, Teenusmajanduse Koda*);

8. projektipõhiste töökohtade loomine, sellega seonduvad kokkulepped ja dokumentide vormistamine on niivõrd pikk ja keeruline, et see on eaproportsionaalne projekti kestuse ja kuludega (*Eesti Advokatuur, Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, EVEA, Teenusmajanduse Koda*).

9. tuleb üle vaadata sotsiaalhüvede (toetuste) maksmise süsteem, et osalise koormusega töötamisel ei kaotaks töötaja kõiki soodustusi ning seega ka motivatsiooni paindlikuks töösuhteks (*Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);

10. tuleb muuta õppepuhkuste regulatsiooni selliselt, et tööandjal ei ole kohustust säilitada keskmist tasu töötaja sellises täiendõppes osalemise aja eest, mis ei seondu tööga antud tööandja juures. Kehtiv õppepuhkuste regulatsioon on tööandjale ülemäära koormav, kuna tööandja peab võimaldama töötajale 30 kalendripäeva õppepuhkust kalendriaastas (sh töötaja tööle asumisel alles aasta lõpus) ja säilitama neist 20 eest keskmise tasu, kui töötaja osaleb tasemeõppes või täiendõppeasutuse poolt läbiviidaval koolitusel, sõltumata sellest, kas töötaja saab kasutada omandatavaid teadmisi töökohal või mitte. Praktikast on sagedased näited, kus raamatupidaja omandab hobikorras aiandusharidust, tootmistööline õpib massööriks jne. Õppepuhkuste regulatsioon paneb tööandjale kohustuse sisuliselt rahastada töötaja valmistumist töösuhte lõpetamiseks ja tööle asumiseks uuele alale. Elukestva õppe idee realiseerimisega seotud koormus tuleks ühtlasemalt jaotada erinevate osapoolte vahel - töötaja, tööandja, riik (*Eesti Advokatuur, Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit, EVEA*);
11. kolmandatest riikidest töötajate sissetoomine on ülemäära keeruline ega võimalda välismaalt Eestisse üle tuua kogu tegutsevat ettevõtet (lisaks sisseseadele, lepingutele ja oskusteabele ka ettevõttes seni töötavaid töötajaid). Sobivat tegevuskohta otsivad ettevõtjad loobuvad seetõttu Eestist kui võimalikust sihtkohast oma ettevõttele (*Eesti Advokatuur, Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajandus Koda*);
12. tuleb kehtestada tööandjale töölepingu lõpetamisest etteteatamise või kohustuste rikkumise uurimise perioodiks õigus töötaja töölt kõrvaldada, säilitades töötasu. Tööandja kohustus tagada töötajale lisaks töötasule ka töö, on tingimusteta. Olukorras, kus uuritakse töötaja rikkumist või töölepingu ülesütlemiseks on juba esitatud avaldus, kuid järgida tuleb etteteatamistähtaega (sel ajal töösuhte jätkuvalt kehtib), ei pruugi tööandjale olla vastuvõetav võimaldada töötajal jätkata tööga (ja puutuda kokku ärisaladusega, klientidega jne). Töölepingu seadus ei näe ette tööandja õigust jätta töötaja tööga varustamata, isegi kui ta maksab töötajale jätkuvalt töötasu. Tööülesanneteta jäetud töötaja võib töölepingu tööandjapoolse rikkumise tõttu omakorda üles öelda ja tööandjalt töölepingu seaduse alusel hüvitist nõuda (*Eesti Advokatuur, Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajandus Koda*);
13. töölepingu seaduses tuleb sätestada hüvitise määr/proportsioon, mida töötaja peab maksma tööandjale, öeldes töölepingu üles seaduses sätestatud etteteatamistähtaega järgimata. Etteteatamistähtaja järgimata jätmisel on töötajal või tööandjal õigus saada hüvitist ulatuses, mida tal oleks olnud õigus saada etteteatamistähtaja järgimisel. Väljakujunenud praktika kohaselt maksab tööandja töötajale taoliselt juhul eeskätt keskmist tasu etteteatamisperioodi eest. Samuti oli aastate jooksul välja kujunenud praktika, et töötaja poolt tööandjale makstava hüvitise suurus oli samuti seotud keskmise tasuga. 2015. aasta kevadel muutis Riigikohus aga oluliselt (ka enda varasemat) praktikast ja leidis, et töölepingu seaduse § 100 lõiget 5 ei saa kohaldada, kui ülesütlemisest jätab ette teatamata töötaja, ja selle asemel saab tööandja nõuda kahju hüvitamist, tõendades kahju olemasolu ja suurust ning võttes arvesse töötaja vastutuse piiranguid. Seeläbi on

muutunud tööandja jaoks ebamõistlikult keeruliseks töötajalt etteteatamiskohustuse täitmata jätmise eest mingi hüvitise nõudmine, kuna kahju tõendamine on seotud suurte raskustega. Paljud tööandjad, kelle juures töö ei eelda eriettevalmistust, on igapäevaselt silmitsi probleemiga, et töötajad lahkuvad töölt ette teatamata (näiteks asuvad tööle Soome või teise tööandja juurde Eestis vms). Sellisel juhul puudub tööandjal võimalus teha ettevalmistusi töötaja lahkumiseks, korraldada tööd ümber jne. Keskmisele tasule vastav hüvitis oli varasema praktika järgi peamine võimalus distsiplineerida töötajaid järgima seadusjärgset etteteatamisnõuet. Ei ole mõistlikku põhjust soosida olukorda, kus töötajad töölepingu lõpetamise soovist ette ei teata ja seadust ei täida (*Eesti Advokatuur, Eesti Tööandjate Keskkliit, EVEA*).

Maksukeskkond:

1. tuleb kaotada erisoodustusmaks transpordikulude ning tervishoiu- ja spordikulude hüvitamise korral. Seoses tööjõu liikuvusega tuleks tööandjale anda võimalus maksuvabalt hüvitada nende töötajate sõidukulud, kes peavad igapäevaselt liikuma pikki vahemaid (nt ühest maakonnast teise). Pikemate vahemaade puhul tuleks lubada maksuvabalt kanda ka majutamiskulusid või hüvitada kolimiskulud. Erisoodustusmaksu kaotamisega tervishoiu- ja spordikuludelt on osaliselt ka tegemist riigi kohustuste ülevõtmisega (nt täiendav ravikindlustus, hambaravi jt haigekassast mittehüvitatavad ravikulud), osaliselt (mõistlikes piirides) tööandja huvides tehtud kuluga, et vähendada haiguspäevi, tõsta tööviljakust jne (*EVEA, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda*);
2. tuleb üle vaadata sotsiaalmaksu miinimummäär. Sotsiaalmaksu miinimumkohustus takistab osalise tööajaga töötamist (juhul, kui ei rakendu seaduses toodud erandid). Tuleb kaaluda erandite laiendamist, kuumäära vähendamist või maksustada kuumäära ainult ravikindlustuse osaga - 13%. Ühe võimalusena võiks ette näha maksusoodustuse nendele tööandjatele, kes võtavad tööle alaealisi. Soodustuse andmiseks on mitmeid võimalusi: tööandja ei pea osaliselt (ravikindlustuse või sotsiaalmaksu osas) või täielikult maksma alaealise töötasult sotsiaalmaksu. (*Eesti Advokatuur, EVEA, Eesti Tööandjate Keskkliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda*);
3. tuleb kehtestada sotsiaalmaksu maksimummäär. Tööjõumaksudele ülempiiri kehtestamine looks soodsama keskkonna keskmisest kõrgema palgaga töökohtade tekkeks, s.h teadmistepõhistes valdkondades. Sotsiaalmaksu lae kehtestamine kolmelt keskmiselt palgalt makstava maksu tasemel aitaks enam luua selliseid töökohti ning kaotaks Läti nn kallite töökohtade tekitamise eelise, mida täna toetab Lätis kehtima hakanud sotsiaalmaksu maksimummäär 46 400 eurot ületavale aastapalgale. Hinnanguliselt aitaks sotsiaalmaksu lagi luua iga kümne keskmisest kõrgema palgaga töötajale lisaks üheteistkümnenda kõrgepalgalise töökohta, ilma et tööandja tööjõukulude kogumaht suureneks (*Eesti Advokatuur, EVEA, Teenusmajanduse Koda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakond*);

4. sotsiaalmaksu tasumise kohustus tuleb jagada tööandja ja töötaja vahel. Muudatus oleks oluline vahend, et teadvustada palgasaajaid tööjõu tegelikust maksukoormusest (*EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Teenusmajanduse Koda*);
5. tuleb kaotada dividendide topeltmaksustamine alla 10% osaluse korral (*EVEA, Eesti Advokatuur, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);
6. tuleb laiendada pöördmaksustamist maksupettuste vältimiseks nt ehitusteenuste, põllumajandussaaduste kokkuostu ja kütuse puhul (*Eesti Advokatuur, EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeeriumi Maksupoliitika osakond, Teenusmajanduse Koda*);
7. ajutise elamislooga välismaalased tuleks vabastada sotsiaalmaksu tasumise kohustusest või vabastada sellest teatud ajaks (6 kuuks). Tähtajaliselt Eestis töötavad välismaalased ei saa oma makstud maksude eest kõiki neid sotsiaalseid hüvesid, mis on eestlasele kättesaadavad. Selline olukord on selgelt ebaõiglane. Sotsiaalmaksu tasumine ning piiratud hüvede saamine peaks olema välismaalasesest töötaja vaba valik. Tähtajaliselt (näiteks kuni 2 aastat) Eestis töötav välismaalane peaks saama oma valiku ise teha, andes hüvedest loobumise kohta oma kirjaliku nõusoleku ning tõendades eraravikindlustuse olemasolu. Taolise töötaja palgatulult tasumisele kuuluv tulumaks tasutakse endiselt Eestis. Töötajate osas, keda kõrge sotsiaalmaksukoormuse tõttu muidu ei oleks palgatud, laekub riigile täiendavat tulumaksu ja tarbimismaksusid nagu nt käibemaks ja aktsiisid (*EVEA, Teenusmajanduse Koda, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*);
8. tuleb leevendada osalusoptsoonide ja muude sarnase sisusega motivatsiooniprojektide (tasuta osaluste jagamine jne) maksuvabastuse reegleid. Optsoonide kasutamist tuleb laiendada töötajate/investorite sidumisele. Muuta tuleb 3-aastast piirangut, s.t optiooni saaks realiseerida varem kui 3 aasta möödudes. Praeguse süsteemi kitsaskohaks on see, et osalusoptiooni väljastamise ning realiseerumise vahele peab jääma vähemalt kolm aastat. Teatud juhtudel võib see kujuneda väga piiravaks. Selle muutmine soosiks suuremate välisfirmade arendusüksuste Eestisse toomist, lisaks noteeritud firmade puhul on see paljudel juhtudel regulaarne ja järelevalvatav tegevus (*EVEA, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);
9. maksumenetluse tähtajad ning menetlused peamistes maksumenetlustes on liiga pikad (kuni 8% maksukontrolle kestab üle 2 aasta). Sellega sisuliselt teenib riik menetluste (nii maksu- ja kohtumenetluste) ajal intressi 21,9% aastas (sellega kaasneb omakorda maksukohustus, sest maksuintress on ettevõtlusega mitteseotud kulu). Ebamõistlikult pikk menetlus peaks omama mõju intressiarvestusele ning mitte piirama ettevõtja õigust jääda eriarvamusele ja maksuotsust

- vaidlustada. Täna on maksumaksja sunnitud sageli tasuma vaieldava maksu ära, sest muidu riskeerib ta maksu ja 100% intressi tasumise kohustusega. Heas ettevõtluskeskkonnas langeks intress maksu- ja kohtumenetluste ajaks kommertsintressi (raha hinna) tasemele. Samuti peaks seadus kehtestama soovitusliku menetlusaja, peale mida intressiarvestus peatub, s.t motiveeriks riiki menetlusi kiiremini läbi viima (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, EVEA, Eesti Advokatuur, Teenusmajandus Koda*);
10. sotsiaalmaks tuleb jagada kaheks – pensionimakse ja ravikindlustusmakse - see võimaldaks paindlikku opereerimist, kuivõrd eesmärgid on erinevad, nt osaaaja puhul maksaks tööandja 13% (*EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajandus Koda*);
 11. ravikindlustuses tuleb sarnaselt II pensionisambaga kehtestada isikustatud ravikontod, millel olevat raha saab inimene ise kasutada nende raviteenuste eest tasumisel, mida haigekassa täies ulatuses ei hüvita (*EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);
 12. tuleb alandada töötuskindlustusmakse määra. Töötukassa reservid on piisavad, et katta töövõimetusreformi elluviimisega kaasnevad kulud ning tagada piisav puhver kriisisituatsiooniks (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond, EVEA*);
 13. tuleb kehtestada maksuvabastus osaluse võõrandamisest saadud kasule (*EVEA, Eesti Advokatuur, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda*);
 14. tuleb tõsta kohalike omavalitsuste ettevõtlusmotivatsiooni. Teatud osa tulumaksust võiks laekuda inimese elukohajärgsele kohalikele omavalitsusele ja teatud osa töökohajärgsele omavalitsusele. Teatud erandid võiks ette näha suurematele tömbekeskustele (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, EVEA*);
 15. tuleb soodustada erakapitali investeringuid alustavatesse ettevõtjatesse - oma varalisi vahendeid alustavatesse ettevõtetesse investeeritaval isikutel peaks Eestis registreeritud rahvusvahelisele turule suunatud ettevõtetesse nende esimestel aastatel tehtud investeringute osas olema õigus saada maksusoodustust (*EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*).
 16. tuleb lahendada probleem, kus isikutelt, kes töötavad töölepingu alusel ja tasuvad saadavatelt tasudelt töötuskindlustusmakset, aga kes on samal ajal ka mõnes ettevõttes prokurist või juhatuse liige, on võetud ära võimalus saada töötukassa poolt pakutavaid hüvesid. (*EVEA, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*);
 17. tuleb tõsta füüsilisest isikust ettevõtja tegutsemisvormi konkurentsivõimelisust. Füüsilisest isikust ettevõtja maksustamisel on rida ebasoodsaid momente võrreldes äriühingu ja tema osaniku

(juhatuse liikme, töötaja) palgatulu või dividenditulu maksustamisega (*EVEA, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*);

18. tuleb kaotada sõidupäevikute nõue. Kui tööandja sõiduautot kasutatakse ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks tasuta või soodushinnaga, siis loetakse seda tulumaksuseaduse § 48 lg 8 kohaselt erisoodustuseks. Tööandja peab erisoodustuse pealt maksma riigile makse. Tööandjale on antud võimalus maksta makse ainult tegelikult tehtud erasõitude pealt, kuid selleks tuleb pidada sõidupäevikut. Sõidupäeviku täitmine koormab nii töötajat kui ka raamatupidajat. Näiteks on liikmed andnud teada, et ametiauto sõidupäeviku pidamine võtab selle täitjalt 10 minutit päevas, so ca 1 tund nädalas, seega üle 40 tunni ehk ca 1 nädal aastass. Sellele lisandub veel raamatupidaja töö. Sõidupäevikute täitmise üle kontrolli teostamine nõuab ressursse ka Maksu- ja Tolliametilt. Ettepanek: Riik võiks kaotada sõidupäevikute täitmise kohustuse ning tööandja sõiduauto kasutamist ei peaks lugema erisoodustuseks. Muudatuse tulemusena väheneb ettevõtjate halduskoormus, Maksu- ja Tolliametil vabaneb täiendavaid ressursse ning maksutulude laekumise vähenemise saaks katta näiteks sisendkäibemaksu mahaarvamise täiendava piiramisega. (*Eesti Advokatuur, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*);
19. tuleb muuta ettevõtjale soodsamaks sätted, mis lihtsustaksid väikeettevõtja maksuarvestust ja aitaksid lahendada likviidsusprobleeme, nt lubada rohkem kasutada kalendrikuust pikemat maksustamisperioodi, lihtsustatud arveid ja kassapõhist maksuarvestust (*EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond*);
20. tuleb suurendada topeltnmaksustamise vältimise lepingute arvu ning uuendada 90.ndatel sõlmitud lepinguid vastavalt uuemal ajal sõlmitud lepingute poliitikale – rohkem maksustamisõigust residendiriigile, vähem vabastusmeetodi kasutamist (*EVEA, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*).

Halduskoormuse vähendamine

1. tuleb kaasajastada E-keskkond ja digitaliseerimine: asutustevahelisi e-ühendusi tuleb tõhustada ning andmete taaskasutamist laiendada (elektroonilise menetluse põhimõtte tõhusam rakendamine). Kaaluda tuleb võimalusi statistiliste- ja maksudeklaratsioonide ühildamiseks: ettevõtjate poolt riigile antud andmete ristkasutus - ühendada omavahel nt Maksu- ja Tolliametile esitatav TSD ja Statistikaameti palgastatistika. Luua tuleks üks keskkond, kus ettevõtjad esitavad oma andmed. Ettevõtjatele (erinevad vanused, erinevad rahvused, erinevad IT-alased võimalused ja oskused jne) tuleb jätta võimalus valida mil viisil nad esitavad andmeid riigile ning ametkondade töö peaks olema nende andmete ühtsesse andmebaasi viimine. Andmebaaside loogika tuleks viia ühtseks ja sarnaseks ning võimalusel ühildada nii palju andmebaase kui võimalik, et ettevõtjad saaksid riigiga suhelda ühe andmebaasi kaudu. Registrikannete tegemine peab olema võimaliku väikese halduskoormusega s.h sarnased tuvastusvõimalused ID kaardi omanikele nagu planeeritakse e-residentidele ja e-kanalite/x-tee arendamine koostöös erasektoriga paremaks info ja dokumentide vahetuseks (platvormide sobitamine). E-riigi põhimõtteid tuleb laiendada

erinevatele riigi vahendatavatele tehingutele - kommertsbankade puhul võiks olla võimalus teatud standardtehingute puhul nõusolekute, kooskõlastuste andmine notariaaltehingutes ka e-kanalite kaudu ilma isikliku osavõtuta (isikud on notaritele teada). Kinnistusraamat ja notariaaltehingud on hetkel kohati digiajastu-kauged: hüpoteekide kustutamiseks võiks piisata panga kui hüpoteegipidaja digitaalsest avaldusest, kuna hüpoteegi kustutamine puudutab üksnes panga õigusi ja avalduse tegemine notari juures ei loo mingit lisaväärtust. Nii kinnistusraamatuseadus kui asjaõigusseadus tuleks reformida kaasaja isiku tuvastamise võimalusi arvestavaks (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Pangaliit, Eesti Advokatuur, EVEA, Rahandusministeerium, Teenusmajanduse Koda, Eesti Töandjate keskliit*);

2. ettevõtjaportaali võimalusi tuleb laiendada raamatupidamise korraldamisele ning deklaratsioonide ja aruannete esitamisele. Ettevõtjaportaali peaks pakkuma ettevõtjale palju suuremat abi raamatupidamise korraldamisel, deklaratsioonide esitamisel, aruannete esitamisel. Luua tuleb teavituste kalender, ettevõtjaportaali kaudu peaks olema lihtne end käibemaksukohuslaseks registreerida, esitada näiteks kaubamärgitaotlusi jne. Kasutusele tuleb võtta aadressiandmete süsteem ja lepingupartneril võimaldada arve väljastamisel saada ettevõtja kohta väljundandmete komplekt, et lihtsustada arvete esitamist. Tuleb kaaluda teiste valitsuse poolt peetavate ettevõtjate kohta käivate registrite funktsionaaluste (s.h ennekõike majandustegevuse register) ühendamist nii omavahel kui ka ettevõtja portaaliga (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, EVEA, Rahandusministeerium, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Advokatuur, Teenusmajanduse Koda, Eesti Töandjate Keskliit, Eesti Pangaliit*);
3. tuleb vähendada mikroettevõtete aruandluskohustust (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, EVEA, Eesti Pangaliit, Rahandusministeerium, Eesti Advokatuur, Eesti Töandjate Keskliit*);
4. ettevõtjate tegutsemine peab võimalikult suures ulatuses olema paberivaba, s.h raamatupidamine, raamatupidamise algdokumendid jne (*EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Advokatuur, Teenusmajanduse Koda, Eesti Töandjate Keskliit, Eesti Pangaliit*);
5. tuleb üle vaadata ebamõistlikult koormavad riikliku järelevalve teostamist puudutavad normid, s.h need eriseadustes sisalduvad avalik-õiguslikud regulatsioonid, kus riikliku järelevalve rakendamisega sekkuks riik ülemääraselt isikute privaatautonomiasse või kus ei ole tegelikult soovitud normi täitmise (politseilist) tagamist riigi poolt. Riikliku järelevalve teostamisega seoses vajab terviklikult üle vaatamist ka järelevalve tasudega seotud regulatsioon, s.t küsimus kas ja milliseid tasusid on korrakaitseorganil võimalik nõuda (*EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond ainult, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Advokatuur, Teenusmajanduse Koda, Eesti Töandjate Keskliit*);

6. tuleb üle vaadata pakendiaruannete auditeerimine ning laiemalt pakendite kogumise ja taaskasutamisega seonduv regulatsioon. Välja tuleb töötada regulatsioon, mis peaks silmas eelkõige keskkonnavalaseid eesmärgi. Kaotada tuleb nõuded, mis ei aita otseselt kaasa pakendite kogumisele või taaskasutamisele, nt pakendiaruannete audiitorkontrolli nõue (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Advokatuur, Rahandusministeeriumi Maksupoliitika osakond, EVEA*).
7. tuleb üle vaadata majandustegevuse nõuded erivaldkondades (üldosa jõustus 2014), sest jätkuvalt on küsitav loakohustuste vajalikkus mitmetel tegevusaladel, samuti on kohati ebaselged loakohustuste piirid ning menetlus on keeruline. Tuleb kaaluda reguleerimata majandustegevuse valdkondade osakaalu suurendamist või vähemalt asendada loakohustused vähemkoormava teatamiskohustusega. Samuti tuleb kaaluda eri valdkondades tegevuslube sisaldavate regulatsioonide suuremat ühtlustamist ning koondamist ühte seadustikku (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigibi osakond, Eesti Advokatuur, Eesti Töandjate Keskkliit*);
8. suurinvestoritel (investeerib Eestisse olulise summa väärtuses vahendeid ning investeering on püsiv) peab olema võimalik tänasest väiksema halduskoormusega (vähesemate nõuete täitmisega) taotlema elamisloa Eestis ettevõtlusega tegelemiseks. Lisaks peab riik kaotama täna kehtiva 183 päeva reegli, mille kohaselt peab välisinvestor taotlema Politsei- ja Piirivalveametist oma eemalviibimise registreerimist, kui ta viibib rohkem kui 183 päeva väljaspool Eestit - investorid on liikuva eluviisiga ning sageli ei viibi nad üheski riigis vähemalt 183 päeva. Seetõttu ei ole ka mõistlik neile kehtestada lisanõudeid. Suurinvestor on usaldusväärne isik, kelle puhul on elamisloa kuritarvitamise riskid reeglina madalal tasemel ning korduvalt kontrollitud. Kui välisinvestorid või välislastendid tahavad Eestis viibida (nt siin tegeleda ettevõtlusega, töötada, õppida), siis peaks see olema võimalik üleliigse bürokraatiaga (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Advokatuur, Teenusmajandus Koda*);
9. tuleb vähendada notariaalset tõestamist ja kinnitamist vajavate dokumentide ja tehingute hulka (*Eesti Advokatuur, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigibi osakond, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajandus Koda*).
10. tuleb üle vaadata notariaalsetes tehingutes isiklik kohalolek kohtutäiturite ja pankade esindajate poolt olukorras, kus isiklik kohalolek väärtust ei loo, riske ei maanda ja kellegi huve paremini ei taga, võiks olla asendatud digitaalsete avalduste ja kaugosalusega (juhul kui tehingu asjaolusid on vaja täpsustada on võimalik kasutada Skype'i jms, luua teatud piiratud ligipääs e-notarile jne). Kui valimisõigust kui üht olulisimat demokraatia ilmingut on võimalik rakendada ID-kaardi vahendusel e-kanali kaudu, puudub mõistlik põhjendus, miks eraõiguslikes tehingutes peaks füüsiline isiklik osavõtt tehingus kandma olulisemat tähendust. Koostöös pankade, kohtutäiturite ja ettevõtjatega

tuleks kaardistada notariaalsed tehingud, milles isikliku osavõtt ja notariaalselt kinnitatud avaldus oleks võimalik asendada digitaalse avaldusega. Lisaks võiks kommertsbankade esindajatel olla juurdepääs e-notarile, kus nad näeksid enda pangaga seotud tehinguid, saaksid parandusi ja täpsustusi teha lepingusse, lisada kommentaare, avaldusi ja kinnitusi samas virtuaalses keskkonnas, kus kõik andmed lõpuks talletatakse. Kohtusüsteemis on kasutusel e-toimik, sarnane suundumus dokumentide käitlemisel võiks aset leida e-notari puhul, mis hetkel on alakasutatud arendus (*Eesti Pangaliit, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajandus Koda*).

Õiguskeskkond:

1. õigusnormide selgus (*EVEA, Eesti Pangaliit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Töandjate Keskliit, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);
2. õiguslike mõjude analüüsi ja ka järelanalüüside tähtsuse suurendamine (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, EVEA, Eesti Töandjate Keskliit, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Pangaliit, Teenusmajanduse Koda*);
3. maksejõuetusõiguse revisjon (*Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Pangaliit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, EVEA, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond, Teenusmajanduse Koda*).

Doing Business 2015 maksejõuetuse lahendamise alavaldkonna arvestuse kohaselt paikneb Eesti maksejõuetusõigus 37. kohal¹⁸. Seejuures on Eesti maksejõuetusõigus eespoolt Lätit (40. koht) ja Leedut (67. koht). Eesti 37. koht ei vasta OECD riikide keskmisele näitajale. Edetabelit juhivad Soome, Norra on teisel kohal. Seejuures on Eesti maksejõuetuse (õiguslik)raamistik (*Strength of insolvency framework*) hinnatud teisele kohale. Juhivad Soome (Eesti on saanud 16st punktist 14 ja Soome 14,5).

Kavandatava maksejõuetusõiguse revisjoni eesmärgiks on parandada Eesti maksejõuetusõiguse konkurentsivõimet ja tõsta see vähemalt OECD-riikide keskmiste hulka. See aitaks parandada oluliselt Eesti ettevõtluskeskkonda ja suurendada investorite usaldust Eesti majanduskeskkonna suhtes.

Kuna Eesti maksejõuetusõigust (pankrotiseadust, saneerimisseadust ja võlgade ümberkujundamise ja võlakaitseadust) loetakse Euroopa kaasaegsete maksejõuetusõiguste hulka (seda näitab ka hea hinne maksejõuetusõiguse (õigusliku)raamistikule *Doing Business* raportis, siis ei ole Eesti maksejõuetusõiguse parendamine võimalik läbi väikeste ja kosmeetiliste muudatuste, vaid ette tuleb võtta suuremahulisem revisjon, mille käigus muudetakse ka osasid seni kehtiva maksejõuetusõiguse aluspõhimõtteid.

¹⁸ <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/-/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/EST.pdf>

4. riigihankemenetluse ettevõtjasõbralikumaks muutmine (*Eesti Advokatuur, Rahandusministeerium, Eesti Pangaliit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda, EVEA*).

Riigihankemenetlus peaks olema avatum ja läbipaistvam, mis tagaks väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKE-d) juurdepääsu riigihangetele, kuid teisalt arvestab tasakaalustavalt hankijate ja pakkujate halduskoormuse ning riigihanke administreerimise kulude vähendamisega.

Euroopa Väikeettevõtlu Hartas on rõhutatud, et väikeettevõtted on Euroopa Liidu majanduse selgrooks, moodustades 99% Euroopa Liidu ettevõtetest ning olles põhiliseks töökohtade loomise, innovatsiooni- ja jõukuseallikaks¹⁹.

Peamiseks õiguslikuks aluseks riigihanke menetluse kaasajastamisel on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/24/EL (nn. klassikaline hankedirektiiv).

VKE-dele riigihangetele senisest veelgi paremate juurdepääsuvõimaluste tagamiseks nähakse riigihangete seaduse eelnõus ette:

- Hankekorra ja hankeplaani avalikustamine muutub hankija jaoks kohustuslikuks.
- Riigihanked on esimesest eurosendist alates allutatud riigihanke üldpõhimõtetele.
- Hankijale pannakse põhjendamiskohustus, kui riigihanke eeldatav maksumus on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda ja hankija ei ole riigihanget ühe menetluse raames osadeks jaotanud.
- Minimaalne aastane netokäibe nõue ei tohi olla suurem kui kahekordne hankelepingu eeldatav maksumus. Ranged majandus- ja finantssuutlikkuse nõuded on põhjendamatuks takistuseks VKE-de osalemisele riigihangetes. Kõik pakkuja kvalifikatsioonile seatavad tingimused peavad jätkuvalt olema seotud ja proportsionaalsed hankelepingu esemega.
- Kvalifitseerimistingimuste seadmine muutub hankija jaoks vabatahtlikuks, mis soodustab VKE-de paremat pääsu riigihangetele, kuna julgustab väiksemahulistest riigihangetes kehtestama leebemaid tingimusi või jätta need kehtestamata.
- Säilitatakse alates 01.01.2012.a. tõhusalt toimiv lihthangete instituut.
- Sotsiaal- ja eriteenuste hankelepingu sõlmimise soovist teatamine on tehtud hankijale kohustuslikuks vastavasisulise hanketeate või pidevalt avaldatava eelteate esitamisega registrile.
- Hankepassi regulatsioon: pakkujad esitavad ühtsel vormil kinnituse kõrvaldamise aluste ja kvalifitseerimistingimuste kohta, tõendeid küsitakse üksnes edukalt pakkujalt.
- Pöördmenetluse võimalus avatud hankemenetluses.
- Majanduslik soodsus prioriteetse hindamiskriteeriumina. VKE-del on raske konkureerida suurte korporatsioonidega, kes suurte käivete tõttu suudavad eelduslikult pakkuda oma tooteid ka

¹⁹ Euroopa Väikeettevõtlu Harta. Liikmesriikide poolt heaks kiidetud Euroopa Ülemkogu Feira istungil 19.-20.06. 2000. – arvutivõrgus kättesaadav (29.09.2015): http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/charter/docs/charter_et.pdf

madalama hinnaga. Majanduslik soodsus ja olelusringi kuludega arvestamine tasakaalustab VKE-de ning turujõudu omavate suurettevõtjate võimalusi hankelepingute sõlmimiseks.

- Lähiperspektiivis seadusega tagatud täielik üleminek elektroonilisele teabevahetusele

Kaubandus-Tööstuskoda teeb ettepaneku arvestada uue riigihangete seaduse eelnõu koostamisel veel järgmiste põhimõtetega:

- 1) Kaaluda tuleb võimalust, et VAKO-s kantud õigusabikulud tuleks võitjale, nagu tavalise kohtumenetlusegi puhul, kompenseerida. Ei ole põhjendatud, et isik, kes oli vaidlustusmenetluses sunnitud osalema kas seetõttu, et pidas vajalikuks ebakorrektselt riigihanke vaidlustamist või vaidlustati koguni tema õiguspärast tegevust, peaks kandma menetlusega seotud kulusid. Kuna menetluse tähtsajad riigihangete puhul on lühikesed, on tihti vältimatu kasutada professionaalset õigusabi, et mitte riskida vaidluse kaotamisega oma positsiooni kehva juriidilise esituse tõttu. Samuti on õigusabikulude kompenseerimine VAKO menetluse korral põhjendatud seetõttu, et ettevõtjal ei ole võimalik minna riigihanget vaidlustama otse kohtusse, vaid VAKO menetlus on igal juhul kohustuslik.
 - 2) Tuleb hinnata vajadust, et uus riigihangete seadus adresseeriks põhjendamatult madalate pakkumuste tegemist riigihangetel. Leiame, et eelnõus sätestatu, mis võimaldab pakkujalt, kes on esitanud põhjendamatult madala pakkumuse, vastavasisuliselt selgitusi nõuda, ei ole piisav meede alapakkumuste vältimiseks. Leiame, et probleemi lahendamiseks tuleks seaduse tasandil sisse viia, vähemasti ehitustööde valdkonnas, kus alapakkumisi esineb tihedalt, nõuded ehitusettevõtte poolt töötajatele makstavale töötasule. Selle osas, millised nõuded tasule täpsemalt tuleks kehtestada, oleme valmis kaasa mõtlema ja koostööd tegema.
 - 3) Samuti tasub kaaluda reegli sisse viimist, et hankijalt peaks saama nõuda planeeritud eelarve avalikustamist. Riigihangete seaduse eelnõu kohaselt on hankijal võimalik, juhul, kui kõigi pakkumuste maksumused ületavad hankelepingu eeldatava maksumuse, lükata tagasi kõik esitatud pakkumused. Sellist olukorda, kus hange tühistatakse, põhjusel, et hankemenetluses ei esitatud ühtegi pakkumust, saaks meie hinnangul vältida, kui võimaldada hankijalt eelnevalt nõuda hankeks planeeritud eelarve avalikustamist. Kuna pakkumuste tegemine kujutab endast ettevõtjate jaoks olulist ressursikulu, siis juhul, kui on eelnevalt teada, et pakkumuse tegemine ettevõtja poolt võimalikus summas ei ole teostatav, aitaks eelarve avalikustamine nii hankijal kui pakkujal kulutusi kokku hoida.
 - 4) Kaalumist väärrib ettepanek, et riigihangete puhul võetaks kasutusele siduva eelotsuse instituut. Ehkki Rahandusministeerium on praegugi hangete osas nõustaja rollis, siis justnimelt *sisuline* otsus aitaks ühtlustada hangete läbiviimise praktikat ning seeläbi vähendada võimalike vaidluste teket. Samuti annaks see hankemenetluses osalejatele õiguskindluse oma tegevuse õiguspärasuse osas.
5. ühinguõiguse revisjon – äriseadustik on kehtinud juba 20 aastat. Selle aja jooksul on palju muutunud – eraõiguse aluspõhimõtted on saanud modernse kuju, loodud on uusi ühinguvorme, juurde on tulnud erinevaid ettevõtlusvorme jne. Sellest lähtuvalt tuleks ühinguõiguse probleemset

küsimused läbi töötada ja jätta kehtima see, mis on ajaproovile vastu pidanud ja hästi töötab, kuid mittetöötav või tegutsemist pärssivad normid tuleks uuendada (*Eesti Advokatuur, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakond, Teenusmajanduse Koda, EVEA*).

Ühinguõiguse kodifitseerimise projekt kiideti heaks Vabariigi Valitsuse 29.01.2015. a kabinetiistungil osana programmist „Ettevõtja õigus 2“. Projekt seondub kaudset ka Vabariigi Valitsuse tegevuskavaga, OECD riigivalitsemise raporti rakendamise tegevuskavaga, konkurentsivõime kavaga „Eesti 2020“ ja selle elluviimise tegevuskavaga aastateks 2014–2018 ning Eesti ettevõtluse kasvustrateegiaga 2014–2020.

6. õigusloome vähendamine ja parem põhjendamine – tuleb tagada teadmisk- ja vajaduspõhine õigusloome ehk *ultima ratio* põhimõtte toimimine tegelikkuses (*Eesti Advokatuur, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda, Eesti Pangaliit*);
7. seaduste ametlikud tekstid tuleb siduda riigikohtulahendite andmebaasiga, et võimaldada suuremal hulgal isikutel aru saada ja tõlgendada õigust õieti vältimaks vaidlusi (*Eesti Advokatuur, EVEA, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Pangaliit, Teenusmajanduse Koda*);
8. ettevõtluskeskkonna turvalisuse küsimused: majanduskuritegude uurimisel tuleb tagada uurimisorganite parem võimekus (*Eesti Advokatuur, EVEA, Eesti Pangaliit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);
9. tuleb vähendada ametiasutuste kirjadele vastamise tähtaega, mis kiirendaks majanduses paljusid protsesse. Selleks tuleb muuhulgas määratleda selgemini kirja mõiste (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Advokatuur, EVEA, Teenusmajanduse Koda*);
10. väljatöötamiskavatsuste olulisuse suurendamine – väljatöötamiskavatsus peab muutuma reegliks (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda*);
11. tuleb avardada alustavate või väikeettevõtete finantseerimisvõimalusi, s.h luues allutatud laenude regulatsioon. Omanikel tuleb võimaldada teha allutatud laenude kokkuleppeid, et tagada netovara probleemise lihtsusatud lahendamine ja samas oleksid kaitstud võlausaldajate huvid (*EVEA, Eesti Advokatuur, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajanduse Koda, Eesti Pangaliit*);

12. tööstusomandi kaitse tõhustamine – tuleb tõhustada eelkõige kaubamärkide registreerimismenetluse läbiviimist, lühenema peavad menetluse tähtjad, Patendiametiga suhtlemine peab olema tehniliselt lihtsam, vaidluste läbivaatamine kiirem (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakond, Eesti Advokatuur*);
13. tagatistega seonduva regulatsiooni reformimine – vallastagatiste registreerimise süsteem vajab kaasajastamist, s.h kommertsipandi regulatsioon. Krediidi kättesaadavuse ja nii täite- kui pankrotimenetluste seisukohast on oluline pandiõiguste läbipaistvus, s.t kellele, millal ja mis ulatuses on vara panditud, seda eelkõige ettevõtjate kontekstis. Vallasasjade (nõudeõigused, seadmed, inventar, kaup, sõidukid jne) pantimisel on probleemiks pantide nähtavus kolmandatele osapooltele (s.h täiturid, haldurid), mistõttu on võimalik ühe varaeseme korduv pantimine, segadus pandipidajate eesõigustes, pandiõiguste tunnustamisel täite- ja pankrotimenetluses jne. Vallasvararegister või vallastagatiste registreerimise süsteem võiks pakkuda lahendust (*Eesti Advokatuur, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Pangaliit, EVEA, Rahandusministeeriumi Riigihangete ja riigiabi osakond*);
14. tuleb tõhustada ministeeriumide vahelist koostööd seaduste ettevalmistamisel ja täitmisel, koostada regulaarselt seaduste täitmise analüüse, m.h uurida sihtrühmadelt seaduse mõju ning seaduse täitmisekäigus tekkinud probleeme (*EVEA, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Advokatuur, Teenusmajandus Koda, Majandus -ja Kommunikatsiooniministeerium*).
15. tuleb üle vaadata eelpensionide süsteem, et soodustada järkjärgulist pensioneerumist - arvestades, et Eestis töötajate vanus pidevalt kasvab, tuleks riigi konkurentsivõimelisuse tagamiseks hoida võimalikult kaua inimesi tööjõuturul (*Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Teenusmajandus Koda*);
16. riik peab looma eeldused kolmeastmelise kohtusüsteemi veelgi tõhusamaks toimimiseks. Sisse tuleb viia kohtunike spetsialiseerumise võimalus (nt peamiselt töövaidlusi lahendavad kohtunikud, peamiselt ehitusvaidlusi lahendavad kohtunikud jne), et tagada kohtumenetluste efektiivsus ja kohtulahendite kvaliteet. Tuleb leida vahendeid kohtumenetluse pahatahtliku venitamise vastu. Kohtute töökoormuse vähendamiseks ning lihtsate vaidluste kiireks lahendamiseks tuleks tõsta oluliselt maksekäsu kiirmenetluse rahalisi määrasid, täpse määra sätestamine sõltuks vastavast analüüsist senise kohtupraktika alusel ning kohtunike arvamusest aga eeldatavasti võiks see olla umbes 3kordne senine määr (*Eesti Advokatuur, Eesti Pangaliit, EVEA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*);
17. e-residentsuse soodustamisega seoses tuleb analüüsida, kuidas oleks võimalik igal tavalisel residendil kasutada samu soodustusi, mis on ette nähtud e-residendile (*Eesti Pangaliit, Eesti Advokatuur, Teenusmajanduse Koda*).

18. tühjakasseti tasu maksmise ja kogumise põhimõtete muutmine. Tegemist on AuTÕS §-des 26 ja 27 sätestatud regulatsiooniga, mida täiendab Vabariigi Valitsuse 17.jaanuari 2006. a. määrus nr 14 „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise kompenseerimiseks tasu maksmise kord, salvestusseadmete ja –kandjate loetelu ning muusika- ja filmikultuuri arendamiseks ning koolitus- ja teadusprogrammide finantseerimiseks või kasutamiseks muudel analoogsetel eesmärkidel tasu taotlemise kord“. Tühja kasseti tasu regulatsiooni raames kogutavad summad on aastate jooksul pidevalt vähenenud; summade vähenemine on omakorda tingitud tarbimisharjumuste muutumisest tehnoloogia arengu tingimustes. Peamise probleemina saab välja tuua asjaolu, et kehtiv regulatsioon ei taga õiguste omajatele õiglast hüvitist erandi rakendamisega tekitatud kahju eest. Justiitsministeerium on probleemi lahendamiseks koostanud nn tühjakasseti tasu kogumise ja jaotamise regulatsiooni muutmise väljatöötamiskavatsuse, mille raames on plaan õiguslikult mõjutada kogutavate summade vähenemist, seejuures kogutava summa suurst; ja administreerimiskulu. Et riigil oleks võimalik adekvaatselt hinnata, milline on parim tühja kasseti regulatsioon edaspidiseks, tuleb välja selgitada uued tarbimisharjumused, parim viis selleks oleks uue asjaomase uuringu läbiviimine. Täiendavalt on saadud tulemuste põhjal vajalik hinnata, kas ja millistel tingimustel on võimalik tasu saamise süsteemiga lita täiendavaid õiguste omajate gruppe (nt filmitootjad).
19. üürilepingu regulatsiooni kaasajastamine. Erinevates ringkondades, eriti kinnisvara arendajate ja üürileandjate hulgas on levinud seisukoht, et meie üüriturug on liialt üürniku kasuks ja ei ole atraktiivne üüripindade loomiseks. Vähenen üüripindade pakkumine mõjutab omakorda väga tugevalt tööjõu mobiilsust ja seetõttu mõjutab ka näiteks regionaalpoliitikat jne. Seega on üüriturul ja üüripindade olemasolul suur mõju meie majanduskeskkonnale. Tuleks analüüsida, kas ja mil määral saab Eesti üüriturgu investorite jaoks atraktiivsemaks muuta. Eelkõige analüüsida, kuidas oleks võimalik üürilepingu regulatsiooni muuta nii, et see paremini vastaks üürileandja ootustele ja samas tagaks küllaldase kaitse ka üürnikule.
20. kohtuvälised vaidluste lahendamised – parendada tuleb lepitusmenetluse läbiviimist, vältida ebaausate vahekohtuotsuste alusel täitemenetluse alustamine. Viimastel aastatel on saagenud olukorrad, kus täitemenetluses soovitakse sundkorras täita fiktiivseid või väga kahtlaseid vahekohtu lahendeid. Sellises olukorras on väidetaval võlgnikul küll võimalik oma õiguste eest kohtus seista, kuid enda õiguste maksmapanemiseks kaasneb hulk ebamugavusi ja vaeva. Seetõttu on vajalik luua õiguslik mehhanism, mis välistab ebaõiglase vahekohtulahendite täitmisele pööramise. Täitemenetluse saaks algatada ainult selliste füüsilise isiku suhtes tehtud vahekohtulahendite alusel, mis on riikliku kohtu poolt täidetavaks tunnistatud.
21. töövõtulepingute temaatika. Kitsaskoht: tellija ja peatöövõtja (ehitus eelkõige) sõlmivad lepingu ja peatöövõtja ei tasu alltöövõtjatele töö eest tasu.

Raporti kinnitavad:

Toomas Tamsar (Eesti Töandjate Keskliit)

Valter Võhma (Teenusmajanduse Koda)

Karin Madisson (Eesti Advokatuur)

Piret Treiberg (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium)

Marko Udras (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda)

Riho Roopõld (Eesti Pangaliit)

Kristi Hunt (Eesti Väike- ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioon)

Lemmi Oro (Rahandusministeerium)

Kristel Mesilane (Rahandusministeerium)

Hanno Tomberg (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele)